

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Magistratura Mərkəzi

«BANK İŞİ» KAFEDRASI

«Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə»

fənni üzrə

SİLLABUS

kafedra müdiri- i.e.d., professor Məmmədov Z.F.

ALİ MƏKTƏBLƏRİN «MALİYYƏ – KREDİT» İXTİSASI ÜZRƏ
(Magistraturada təhsil alanlar üçün)

BAKI -2015

**«Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə»
fənninin saat şəbəkəsi**

№	MÖVZULAR	Auditoriya dərsləri	
		Mühazirə	Məşğələ
1.	«Bank- maliyyə böhranı» anlayışının elmi şərh	4	4
2.	Dünya iqtisadiyyatında bank-maliyyə böhranlarının genezisi və inkişafı	2	2
3.	Müasir qlobal (2008) maliyyə böhranlarının səbəb və nəticələri	4	4
4.	Bank sektorunda (ümumi bank səviyyəsində) bazar riski kateqoriyaları	4	4
5.	Bank fəaliyyətində (ayrı-ayrı fərdi əməliyyat səviyyəsində) risklərin növləri və risklərin idarə edilməsi sistemi	2	2
6.	Bank sferasında diaqnostik sistem	2	2
7.	Maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən indekslər.	2	2
8.	Bank sistemində böhran və disproporsiya	2	2
9.	Bank sistemində antiböhran idarəetmə və maliyyə sabitliyi	4	4
10.	Azərbaycanda maliyyə sabitliyinin təminatında mərkəzi bankın rolu	4	4
	Cəmi	30	30

Giriş

Qlobal maliyyə böhranı və antiböhran siyasət mövzuları ilə əlaqədar problemləri beynəlxalq elmi ictimaiyyətin, həmçinin ictimai və humanitar elmlər sahəsində çalışan alimlərin müzakirə mövzudur. Həyata keçirilən antiböhran siyasəti əksər ədəbiyyatda təsviri çalışma səviyyəsində şərh edilir və təbii ki, bu siyasətin mahiyyətinin dərin elmi analitik şərhə ehtiyacı vardır.

Tədqiqatın əsas məqsədi qloballaşan iqtisadi münasibətlər şəraitində maliyyə-bank sektorunda həyata keçirilən islahatlar, maliyyə nəzarətinin təkmilləşdirilməsi müstəvisində maliyyə böhranlarının nəzəriyyəsinin və metodologiyasının işlənilməsi və hazırlanmasından, bu sahədə elmi cəhətdən müzakirələr aparmaqdır.

Azərbaycanda uğurla həyata keçirilən inkişaf və modernləşmə strategiyası sayəsində gerçəkləşdirilən antiböhran monetar siyasətinin maliyyə sabitliyinin təminatında rolu elmi cəhətdən təhlil edilir.

Hal-hazırda iqtisadiyyatın bütün sahələrində aparılan islahatlar həyatın bütün sahələrini, xüsusən sosial-iqtisadi münasibətlər sistemində müstəsna rolu olan maliyyə sektorunu da əhatə edir. Bu gün istənilən iqtisadi sistemə malik olan ölkənin maliyyə-iqtisadi vəziyyətini öyrənmək üçün onun maliyyə-bank sistemində baş verən prosesləri araşdırmaq lazımdır. Çünki məhz hər bir ölkənin maliyyə sistemi ilkin olaraq, onun iqtisadiyyatında baş verən yüksəlişə və ya tənəzzülə adekvat reaksiya verərək, bu prosesləri qabaqcadan proqnozlaşdırmaq üçün şərait yaradır.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində maliyyə böhranları qanunauyğun haldır və ona xas olan immanent disproporsiyalar və ziddiyyətlərlə şərtləndirilir. Bu çərçivədə maliyyə sektorundakı böhranların səbəblərini araşdıran elmi-tədqiqat işləri son illər artmaqdadır. Son illərdə, daha dəqiq desək, 2008-ci illərin əvvəlindən başlayaraq dünyanın bir çox ölkələrində banklar müflisləşməyə başlamış, maliyyə institutlarında və pul bazarlarında qlobal səbatsızlıqlara yol verilmişdir ki, bu da geniş miqyasda bank böhranının yaşanması problemlərini gündəmə gətirmişdir. Son illər artıq bu problemlər «epidemiya» halını alaraq getdikcə daha çox ölkələri və regionları öz əhatəsinə almışdır. Bu böhranların baş verməsi əmanətçilərin və iri

kreditorların hüquqlarının təmin olunmasının səmərəli mexanizmlərinin olmamasını aşkara çıxarmış və bunun da nəticəsində maliyyə - bank sisteminə olan etimad sürətlə aşağı düşərək, depozitlərin həcmnin azalmasına gətirib çıxarmışdır.

Məhz bu problemlərin baş verməsi üzündən bir çox ölkələrdə bank böhranı baş verən kimi qısa bir dövr ərzində bankların restrukturizasiyası üçün kompleks proqramların işlənilməsinə başlanılmışdır. Çünki hazırda dünya bank sistemi üçün maliyyə sabitliyinin təmin olunması məsələləri həyati əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bu səbəbdən də, dünyanın inkişaf etmiş dövlətlərində bank depozitlərinin icbari sığortalanması sistemi tətbiq olunmağa başlanmışdır.

2007-2008 -ci illərdə ABŞ baş verən böhranın daha çox “maliyyə infeksiyası” kimi yeni fenomenin nəticəsi olduğu aydınlaşandan sonra yeni dünya maliyyə böhranının yaranma təhlükəsi xüsusilə kəskin şəkildə qəbul olunmağa başladı. 1970-2000-ci illərdə finans böhranları onlarla ölkədə milli maliyyə aktivlərinin 10-30 %-nin itirilməsinə səbəb oldu. 2008- 2009 cı illərdə bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrin bank sistemlərində böhranlar baş verdi və bu böhranlar yalnız batan və çətin vəziyyətə düşən bankları deyil, eyni zamanda banklarla əlaqəsi olan real sektoru və ev idarələrini də əhatə etdi. 2008-ci ilin II yarısı - fond indekslərində azalma: 70-80%, global maliyyə sektorunda itkilər: 3 trln. \$ və ya qlobal ÜDM-in 4.3%-i təşkil etmişdir.

Göründüyü kimi, dövlətin qüdrəti, iqtisadi müstəqilliyi, siyasi suverenliyi və milli təhlükəsizliyi məsələləri onun güclü maliyyə- bank sisteminə malik olmasından əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

Halbuki, dünya maliyyə böhranının daha fundamental səbəbləri vardır ki, bunlar da iqtisadi inkişafın milli xüsusiyyətləri ilə bağlı olan:

1. mikroiqtisadi amil kimi, qiymətli kağızların şirkətlər tərəfindən törəmə istiqrazların buraxılması, risklərin qiymətləndirilməməsi; investorlar arasında paylanılan ipoteka kreditinin şəffaflığının müəyyənləşdirilməməsi ilə;

2. makroiqtisadi amil kimi, pul-kredit siyasətində, qiymətli kağızlar bazarında, yumşaq və ya olduqca aşağı faiz dərəcələri ilə bağlı iqtisadi fəaliyyətində, bankların pul bazası ilə kredit həcmələri arasındakı kəskin fərqin

olması, müxtəlif aktivlərin rolunun qiymətləndirilməməsi ilə;

3. mezo-iqtisadi amil kimi, dünya ölkələrində gedən maliyyə böhranının səbəblərini nəzərə almadan iqtisadi əlaqələrin qurulması, idxal-ixrac əməliyyatlarında yalnız baza prinsiplərinə üstünlüyün verilməsi, ölkələrin milli mənafeyi və təhlükəsizliyinin olaraq digər ölkələrlə iqtisadi əməkdaşlıq səviyyəsindən asılılığı ilə;

4. institusional amil kimi isə risklərin tənzimləyici və reyting daşıyıcı amil kimi rolunun qiymətləndirilməməsi və s. əlaqədar olmuşdur.

Bu amillərin doğurduğu fəsadlar hər biri ayrı-ayrı olsa da, bütövlükdə pul-kredit sisteminə ciddi təsir göstərməklə, böhran riskini artırmaqla, iqtisadi resessiyaya və yaxud iqtisadi enmələrə imkan yaratmışdır ki, nəticə etibarilə, dünya təsərrüfat sistemində daxil olan ölkələrin milli iqtisadi inkişafında müəyyən tərəddüdü meyllərin əmələ gəlməsinə səbəb olmuşdur. Bəzi ölkələrin iqtisadiyyatı sırf böhranlı vəziyyətə, bəziləri iqtisadi resessiyaya, bəziləri kəskin iqtisadi enmələrə, digərləri isə durğunluq vəziyyətinə düşmüşdür. Bu da, öz növbəsində, iqtisadi inkişafın tsiklik xarakter almasına səbəb olmaqla, iqtisadi dinamikanın zəifləməsinə gətirib çıxartmışdır.

İstər qlobal iqtisadi inkişafın, istərsə də ayrı-ayrı inkişaf etmiş ölkələrin iqtisadiyyatlarında baş vermiş tərəddüdlərin və ya enmələrin səbəblərini qiymətləndirərkən əsas məqsəd mövcud vəziyyətdən çıxış etməklə, onun milli iqtisadi inkişafa vura biləcəyi ziyanı minimuma endirmək yollarını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Ona görə də qlobal iqtisadi artımın zəiflədiyi bir şəraitdə milli iqtisadiyyatın artım sürətini qorumaq, onun real sektor üzrə yüksəlməsini təmin etmək vacib və əhəmiyyətli məsələlərdəndir.

Antiböhran tədbirləri sırasında 2009-cu ildə «Mərkəzi Bank haqqında» qanuna edilən dəyişikliklər mühüm rol oynayıb. Qanuna dəyişikliklər və əlavələr Mərkəzi bankların statusuna dair son qlobal meylləri özündə əks etdirib. Mərkəzi Bank banklara daha uzun müddətə və müxtəlif valyutalarda kreditlər, o cümlədən subordinasiya kreditləri vermək imkanı əldə edib.

Milli Məclisdə qəbul olunmuş «Azərbaycan Respublikasının 2014-cu il dövlət büdcəsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu da qlobal böhran şəraitində respublikamızın qarşıya qoyduğu məqsədlərə doğru inamla irəliləyən dövlətlər sırasında olduğunu təsdiqləyir. Maliyyə böhranı şəraitində inkişaf etmiş dövlətlərin iqtisadiyyatında inkişaf tempinin zəifləməsinə rəğmən, Azərbaycanda artım meyillərinin nəzərə çarpması büdcə gəlirlərinin tam formalaşmasına imkan yaradır. Respublikamızın iqtisadi və sosial inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq hazırlanan yeni büdcə layihəsində dünya iqtisadiyyatında növbəti illərdə gözlənilən meyillər də nəzərə alınıb.

Azərbaycanda sığortalanan əmanətlərin məbləği 6 min manatdan 30 min manatadək artırılıb. Bu da öz növbəsində əmanətçilərin banklara inamının daha da güclənməsinə təkan verib. Görülən bu tədbir nəticəsində banklara maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsilə bağlı durumu daha da yaxşılaşdırıb. Bununla əlaqədar «"Standard & Poor's"» agentliyi qeyd edir: "Regionun bəzi digər ölkələrinin bank sistemlərindən fərqli olaraq Azərbaycanın bank sistemi dünya böhranı başladıqdan sonra yaranan çaxnaşma ilə əlaqədar xeyli həcmdə əmanətlərin götürülməsindən qaça bilib".

"Standard & Poor's" agentliyi Azərbaycanda bankların ciddi problemlərlə üzləşməməsi üçün hökumət tərəfindən də zəruri tədbirlərin görüldüyünü və bunun lazımı müsbət nəticələr verdiyini bildirir. Məsələn, qeyd olunur ki, 2009-cu ilin yanvarından bank sektorunun təkrar kapitallaşmasının stimullaşdırılması məqsədilə mənfəət vergisinə güzəşt tətbiq edilir.

Ümumiyyətlə, 2012-ci ilə qədər bank sektoru mənfəət vergisindən azad edilib ki, bu da həm onların kapitallaşmasına, həm də böhran şəraitində maliyyə problemi ilə üzləşməməsinə münbit şərait yaradır.

Beləliklə, uğurla həyata keçirilən inkişaf və modernləşmə strategiyası sayəsində Azərbaycan iqtisadiyyatı qlobal böhrana yüksək dayanıqlıq nümayiş etdirərək müvazinətini itirmədi, artım dinamikasını və sosial inkişaf səviyyəsini qoruya bildi. Ölkədə güclü sabitlik potensialının yaradılması şəraitində

gerçəkləşdirilən antiböhran siyasəti maliyyə sabitliyinin qorunmasına da yaxşı imkanlar yaratdı.

Məhz yuxarıda qeyd olunan problemlər, yeni iqtisadi münasibətlər şəraitində bank sisteminin səmərəliliyinin artırılmasına yönəldilmiş iqtisadi-hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi istiqamətində aparılan tədqiqatlar, onların yeni səpkidə həlli əsasında dövlətin qüdrətinin artırılması və əhalinin maddi rifahının yüksəldilməsi xüsusi əhəmiyyətə malik olmaqla «Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə» fənn tədrisinin aktuallığını şərtləndirir.

Fənnin məqsədi:

«Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə» fənni tələbələrin bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə sahəsində nəzəri və praktiki biliklərə yiyələnməsinə; bu sahədə zəruri olan nəzəri anlayışların və praktiki bacarıqların tələbələrə çatdırılmasına yönəldilmişdir.

Fənnin vəzifələri:

Xüsusiyyətlərin öyrənilməsi: «Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə» mövzularının nəzəri və praktiki baza ilə təmin edilməsi.

1.3. Magistrantların peşəkar hazırlığında fənnin yeri:

«Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə» fənni “Pul və kredit”, “Qiymətli kağızlar və birja”, “Bank işi” tədris fənlərində tələbələr tərəfindən əldə olunan biliklərə əsaslanır. O, həmçinin metodoloji və məlumat baxımından “Maliyyə - kredit insitutları”, “Maliyyə menecmenti” fənləri ilə sıx bağlıdır.

«Bank sistemində böhran və antiböhran idarəetmə» fənninin öyrənilməsi kurs çərçivəsində əldə olunan bilik və bacarıqların dərinləşdirilməsinə və konkretləşdirilməsinə kömək edəcək.

Fənnin öyrənilməsində tələbələr tərəfindən əldə edilən əsas biliklər:

«Bank- maliyyə böhranı» anlayışının elmi şərh; Dünya iqtisadiyyatında bank- maliyyə böhranlarının genezisi və inkişafı; Müasir qlobal (2008) maliyyə

böhranlarının səbəb və nəticələri; Bank sektorunda (ümumi bank səviyyəsində) bazar riski kateqoriyalari; Bank fəaliyyətində (ayrı-ayrı fərdi əməliyyat səviyyəsində) risklərin növləri və risklərin idarə edilməsi sistemi; Bank sferasında diaqnostik sistem; Maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən indekslər; Bank sistemində böhran və disproporsiya; Bank sistemində antiböhran idarəetmə və maliyyə sabitliyi; Azərbaycanda maliyyə sabitliyinin təminatında mərkəzi bankın rolu.

Fənnin öyrənilməsində tələbələr tərəfindən əldə edilən əsas bacarıqlar:

- a. «Bank- maliyyə böhranı» anlayışının elmi şərhinin təhlil;
- b. Dünya iqtisadiyyatında bank-maliyyə böhranlarının genezisi və inkişafı; Müasir qlobal (2008) maliyyə böhranlarının səbəb və nəticələri;
- c. Bank sektorunda (ümumi bank səviyyəsində) bazar riski kateqoriyalari; Bank fəaliyyətində (ayrı-ayrı fərdi əməliyyat səviyyəsində) risklərin növləri və risklərin idarə edilməsi sistemi;
- d. Bank sferasında diaqnostik sistem;
- e. Maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən indekslər;
- f. Bank sistemində böhran və disproporsiya;
- g. Bank sistemində antiböhran idarəetmə və maliyyə sabitliyi;
- h. Azərbaycanda maliyyə sabitliyinin təminatında mərkəzi bankın rolu.

Mövzu 1. «Bank- maliyyə böhranı» anlayışının elmi şərh

«Bank- maliyyə böhranı» haqqında nəzəri fikirlərin təhlili. K.Marksın əsərlərində bank böhran mövzuları. Xarici ədəbiyyatlarda “bank böhranı” anlayışının elmi şərh. Maliyyə böhranının komponentləri. Bank krizisləri. Valyuta böhranı. Borc böhranı. Fond böhranı.

Mövzu 2. Dünya iqtisadiyyatında bank-maliyyə böhranlarının genezisi və inkişafı

İlk dövrü böhran: 1825-ci ildə İngiltərə. 1900-1903, 1907, 1920-ci illərdə yaşanan iqtisadi böhranlar. 1929 - 1933-cü illərdə - müasir tarixdə ən iri dünya maliyyə böhranı. 1994–1995-ci illərdə Latın Amerikasını ölkələrində yaşanan iqtisadi böhran. 1997 - 1998-ci illərdə Cənubi Asiya ölkələrində yaşanan maliyyə böhranı. Qlobal maliyyə böhranı (2007-2008)

Mövzu 3. Müasir qlobal (2008) maliyyə böhranlarının səbəb və nəticələri

Maliyyə bazarında böhranların səbəbləri və ifadə formaları. Böhranın maliyyə kanalı vasitəsi ilə yaygınlaşması. Müasir maliyyə böhranı dərinliyinin müəyyənləşdirilməsi qaydası. ABŞ maliyyə sektorunda böhranın əmələ gəlməsinin və təzahürünün səbəbləri. Dünya maliyyə böhranının avropa ittifaqının yeni üzvlərinin iqtisadiyyatlarına təsiri. Qlobal maliyyə böhranının MDB üzv ölkələrinin iqtisadiyyatına təsiri. Qlobal maliyyə böhranının rusiya maliyyə sisteminə təsiri. Azərbaycanın iqtisadiyyatı dünya maliyyə böhranı şəraitində

Mövzu 4. Bank sektorunda (ümumi bank səviyyəsində) bazar riski kateqoriyalari

Risk anlayışı. Faiz dərəcəsi riski – faiz dərəcəsinin dəyişilməsi nəticəsində yaranan riskdir. Bu risk mənbəyi ilk növbədə faiz gətirən maliyyə alətlərinə təsir edir; Xarici valyuta riski – valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərə görə yaranan riskdir. Bu risk mənbəyi xarici valyutada yerləşdirilən alətlərin portfelinə təsir edir. O, həmçinin ticarət əməliyyatları müxtəlif valyutalarda aparıldıqda və sonradan qiymətləndirmə uçuotu və hesabatları yerli valyutaya çevirildikdə bankın ümumi portfeli xarici valyuta riski ilə üzləşə bilər; Kapital riski – kapitalın və digər bazar qiymətli kağızlarının qiymətlərindəki dəyişikliklərə görə yaranan riskdir. Bu risk mənbəyi kapital portfelinə, eləcə də hecinq və spekulasiya məqsədləri üçün istifadə edilən kapitalın törəmə alətlərinə təsir göstərir; Əmtəə-mal riski - əmtəə-mal qiymətlərindəki dəyişikliklərə görə yaranan riskdir. Bu risk mənbəyinin təsir göstərdiyi portfellər faktiki əmtəələrdən (məsələn, qızıl) və ya əmtəə fyuçerslərindən və forvard müqavilələrindən ibarət ola bilər. Bu riskin banklara təsiri onların fəaliyyətindən asılı olacaqdır.

Mövzu 5. Bank fəaliyyətində (ayrı-ayrı fərdi əməliyyat səviyyəsində) risklərin növləri və risklərin idarə edilməsi sistemi

Kredit riski, əməliyyat riski, nüfuz riski və strateji risk, likvidlik riski. Kredit risklərini müəyyən edən ölçülər. İnsan resursu riski – bankın əməkdaşları tərəfindən bank fəaliyyəti ilə bağlı normativ hüquqi sənədlərdə müəyyən edilmiş tələblərin, habelə bankdaxili qaydaların pozulması ilə əlaqədar xərclərin (zərərin) yaranması riskidir. Sistem riski – bankda mövcud sistem və ya texnologiyalarda hər hansı təqsir olmadan baş verən problemlərlə əlaqədar xərclərin (zərərin) yaranması riskidir. Hər hansı bir niyyətlə sistem və ya texnologiyalarda baş verən itkilər insan resursu riski və ya kənar risk kimi təsnifləşdirilməlidir. Proses riski - qayda və prosedurlarda olan boşluqlar və ya müxtəlif əməliyyat və fəaliyyət növlərini əhatə edən qaydaların olmaması ilə əlaqədar yaranan riskdir. kənar risklər - üçüncü tərəf və ya təbiətin vurduğu ziyan nəticəsində xərclərin (zərərin) yaranması riskidir. Risklərin idarə edilməsi sistemi. Bank fəaliyyətində mövcud olan risklərin idarə edilməsi məqsədilə bankda kredit riskinin səmərəli idarə edilməsi ilə bağlı Kredit komitəsi, likvidlik və bazar risklərinin idarə edilməsi ilə bağlı Aktiv və passivləri idarəetmə komitəsi yaradılır. Risklərin idarə edilməsi strukturu, komitəsi və bölməsi

Mövzu 7. Maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən indekslər

Azərbaycanda maliyyə sabitliyinin təminatında mərkəzi bankın rolu. Bank sektorunun maliyyə dayanıqlığı indeksi - Hesablanması zamanı bank sisteminin daha çox həssas olduğu risklər nəzərə alınır. Kapital səviyyəsini əks etdirən göstəricilər. Likvidlik risklərini əks etdirən göstəricilər. Rentabellik göstəriciləri. Bazar riskləri üzrə göstəricilər. Aktivlərin keyfiyyətini əks etdirən göstəricilər. **Maliyyə sabitliyinə təsir edən risk mənbələri: Endojen (daxili amil) və Ekzojen (xarici amil).** Azərbaycanda Pul siyasəti və maliyyə sabitliyi Komitəsi. Azərbaycan Bank sektorunda maliyyə sabitliyi siyasəti. Bank sistemində stress test sistemi

Mövzu 8. Bank sistemində böhran və disproporsiya

Qloballaşma və liberallaşma proseslərinin bank böhranına təsiri. bank sistemində böhran amilinin şərtləri: Bankların aktivlərində işləməyən, yəni gəlir gətirməyən aktivlərin payı 10 %-dən çoxdur. Bankların xilas etmə əməliyyatına sərf olunan məsrəflər ÜDM-un 2 %-dən çoxdur; Bank sektorunun problemləri bankların əhəmiyyətli hissəsinin (10 %-dən artıq) milliləşdirilməsinə gətirib çıxarıb və Əmanətçilər arasında şaiyələr (panika) yaranıb və depozitlərin kütləvi surətdə geri götürülməsi baş verib və ya depozitlərin dondurulması, ya da ki, böhrana cavab olaraq hökumət tərəfindən depozitlərə ümumi zəmanətlərin tətbiq olunması kimi fəvqəladə tədbirlər görülüb. Maliyyə böhranının hərərət dərəcəsinin şiddətlənməsinə təsir edən amillər :.Faiz dərəcələrində yüksəlmə; Bankın balansındakı pozuntular; Fond birjasında çöküş; İqtisadiyyatda qeyri- müəyyən sızliyin artımı.

Mövzu 9. Bank sistemində antiböhran idarəetmə və maliyyə sabitliyi

Bank sisteminin təcili xilas etmə tədbirləri. bankın rekapitalizasiyası;. stabilizasiyon kredit xətti açmaq; fiziki şəxslərin banklarda açılan əmanətlərə tətbiq edilən kompensasiya həcmi bəzi hallarda 100 %-dək təminat vermək və bank balansını problemli aktivlərdən təmizləmək, əgər gərəkirsə problemli aktivlərə dövlət zəmnəti vermək.

Monetar siyasət tədbirləri- Bəzi ölkələr inflyasiya qorxularını nəzərə alaraq, faiz dərəcələrini aşağı salır; Milli pul vahidinin məzənnəsini aşağı salmaq; Məcburi ehtiyat normalarını aşağı salmaq və Mərkəzi Bank tərəfindən birbaşa maliyyələşdirmə əməliyyatı.

Tələbi stimullaşdırmaq və real sektora yönəlik tədbirlər planı. Məqsəd- daxili bazara yönəlik fəaliyyət göstərən sahələri dəstəkləmək, bununla da əmək bazarında məşğulluğu təmin etməkdir: ayrı-ayrı sahələrə dəstək (məsələn, Rusiyada avtomobil sektoruna dəstək proqramı); vergi dərəcələrini azaltmaq (istər birbaşa, istərsə də, dolay yolla); kiçik və orta biznesə dəstək; xüsusi büdcə fondu təsis etmək və dövlət tərəfindən açılacaq kredit xəttinin həcmi genişləndirilməsi.

Əhalinin neqativ və ya olumsuz gözləmələrinə qarşı tədbirlər. Məqsəd- əhalinin banklara olan güvənc və etimadını artırmaq və əmanətləri stimullaşdırmaq. Bu tədbirlər paketinə daxildir: əmanət sığorta həcmində artım qərarları; iş yerlərini itirənlərə yardım paketi; biznes strukturları ilə iş yerlərinin bağlanmaması haqqında sözləşmə; təhsilə yönəlik investisiya xərclərinin həcmi artırmaq.

MDB ölkələrində dünya maliyyə böhranının nəticələrinin neytrallaşdırılması üzrə tədbirlər

Mərkəzi bankların antiböhran strategiyaları. Azərbaycanda tətbiq olunan antiböhran siyasətin nəticələri. Bank sistemində nəzarət modelləri. Əmanət sığorta fondunun fəaliyyəti. Azərbaycanda maliyyə sabitliyi siyasətinin istiqamətləri

Mövzu 10. Azərbaycanda maliyyə sabitliyinin təminatında mərkəzi bankın rolu

Mərkəzi Bank bankların və xarici bankların yerli filiallarının maliyyə sabitliyini təmin etmək məqsədilə aşağıdakı prudensial normativləri və tələbləri müəyyən edir:

1. nizamnamə kapitalının (xarici bankların yerli filialları üçün nizamnamə kapitalına bərabər tutulmuş vəsaitin) minimum miqdarını;
2. məcmu kapitalın minimum miqdarını (xarici bankların yerli filialları üçün məcmu kapitala bərabər tutulmuş vəsaitin minimum miqdarını);
3. əsas və məcmu kapitalın risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərə (xarici bankların yerli filialları üçün əsas və məcmu kapitala bərabər tutulmuş vəsaitin risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərə) nisbətini (kapitalın adekvatlıq əmsallarını);
4. likvidlik göstəricilərini;
5. bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üçün kredit risklərinin maksimum miqdarını;
6. məcmu iri kredit risklərinin maksimum miqdarını;
7. aidiyyəti şəxslərə və aidiyyəti şəxs adından hərəkət edən şəxslərə verilmiş kreditlərin maksimum miqdarını;
8. aidiyyəti şəxslərə və aidiyyəti şəxs adından hərəkət edən şəxslərə verilmiş məcmu kreditlərin maksimum miqdarını;
9. digər hüquqi şəxslərin kapitalında bankların iştirakının maksimum miqdarını;
10. digər hüquqi şəxslərin kapitalında bankların məcmu iştirakının maksimum miqdarını;
11. açıq valyuta mövqeyinin limitlərini;
12. aktivlərin, balansarxası öhdəliklərin təsnifatından və qiymətləndirilməsindən asılı olaraq, mümkün zərərin ödənilməsi üçün xərclər hesabına yaradılan xüsusi ehtiyatlara aid tələbləri;
13. faizlərin hesablanması dayandırılmış aktivlərə aid tələbləri;
14. aidiyyəti şəxslər və aidiyyəti şəxs adından hərəkət edən şəxslər ilə aparılan əməliyyatlara aid tələbləri;
15. aktivlərin və passivlərin ödəniş müddətlərinin və faiz dərəcələrinin uyğunluğuna dair tələbləri (Banklar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu – Maddə 34).

Metodiki-tədris kursunun təmin edilməsi.

Fənnin öyrənilməsi prosesində materillərin verilməsi üzrə klassik auditoria metodundan istifadə olunur: mühazirələr (problemlə sualların izahatı), seminar məşğələləri (mövzunun müzakirəli məsələsinə baxış), praktiki məşğələ-işgüzar oyun, kollokvium, testlər, case.lər, həmçinin tələbələrin ədəbiyyat və normativ-hüquqi sənədlərə əsasən sərbəst işləri. Sərbəst işlərə daxildir: kitabxana və internet resurslarından elmi məlumatların axtarışı, elmi məlumatların işlənməsi, statistik göstəricilərin toplanması və işlənilib hazırlanması.

ƏSAS ƏDƏBİYYAT

1. Мамедов З. Ф. Кризис на фондовом рынке – отражение общей динамики экономики // Экономика и управление .- 2005. - № 3.

2. Мамедов З. Ф. Роль кризиса в реформировании банковского сектора стран формирующихся рынков // Журнал «Финансы и кредит», 10(250) - 2007 март

3. Мамедов З. Ф. Банковская система в условиях глобального финансового кризиса // Финансы и кредит.- 2010.- № 48.с. 8-15.

4. Мамедов З. Ф. Банковский кризис и реформирование банковского сектора в контексте глобализации. Баку: Азернешр, 2007.

5. Мамедов З.Ф. Анатомия финансового кризиса. – СПб: Изд-во СПбГУ, 2005. -322

6. Мамедов З. Ф. Влияние кризиса на логику реформирования банковской системы.– СПб: Изд-во СПбГУЭФ, 2005.

7. Мамедов З. Ф. Банковский кризис и реформирование банковского сектора в контексте глобализации. Баку: Азернешр, 2007.

TÖVSIYƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

1. Zeinalov V. Z. Qlobal maliyyə böhranı kontekstində dövlət monetar idarəetmə sistemində antiböhran siyasət: dünya təcrübəsi və Azərbaycan modeli // AMEA-nın xəbərləri. İqtisadiyyat seriyası. №2, 2010.c. 5-15.

2. Zeinalov V. Z. Maliyyə. Azərneşr. Bakı, 2009.

3. Zeinalov V.Z. Maliyyə böhranı» anlayışının elmi şərhı // AMEA-nın xəbərləri. İqtisadiyyat seriyası. №2, 2012

4. Zeinalov V.Z. Qlobal maliyyə böhranı şəraitində Azərbaycan maliyyə bazarının vəziyyəti: təhlil və qiymətləndirmə // «Global maliyyə böhranı və dövlət idarəçilik sistemində antiböhran siyasəti: dünya təcrübəsi və Azərbaycan modeli». Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, 04 iyun 2010.

5. Аникин А.В. История финансовых потрясений от Джона Ло до Сергея Кириенко.- М.: Олимп – Бизнес, 2002.

6. Аникин А.В. Финансовые кризисы в России, Азии , Латинской Америке (сравнительный анализ) // Мировая экономика и международные отношения, 2000,№ 12.

7. Анулова Г.Н. Денежно- кредитное регулирование: опыт развивающихся стран.- М.: Финансы и статистика, 1992.

8. Антикризисное управление предприятиями и банками- М.: Дело, 2001

9. Ершов М. В. Валютно – финансовые механизмы в современном мире- М.: ОАО НПО изд. «Экономика», 2000.

10. Кризис: альтернативы будущего. / Антология под ред. [Бузгалин А.](#), Линке П.. — М.: Культурная Революция, 2010. — 368 с.

11. Мировая финансовая система после кризиса. Оценки и прогнозы. — М.: Маросейка, 2009. — 220 с.
12. Мировой финансовый кризис и экономическая безопасность России. Анализ, проблемы и перспективы. — М.: [Экономика](#), 2010. — 208 с. —
13. [Аттали Ж.](#) Мировой экономический кризис А что дальше? — СПб.: [Питер](#), 2009. — 176 с.
14. [Ершов М. В.](#) Мировой финансовый кризис. Что дальше? — М.: [Экономика](#), 2011. — 295 с.
15. Зейналов В. З. Антикризисная политика в банковской сфере: Турция, Российская Федерация и Азербайджана (сравнительный анализ) // Экономика и управление. - 2010. - № 9. с.3 – 25.
16. Звонова Е. А. Международное внешнее финансирование в современной экономике.- М.:ОАО НПО изд. Экономика, 2000.
17. [Зомбанакис М. А.](#) Причины и последствия мирового финансового кризиса. — М.: Едиториал УРСС, 2009. — 32 с.
18. [Кобяков А. Б., Хазин М. Л. Закат империи доллара и конец Pax Americana](#), М.: Издательство «Вече», 2003.
19. Рустамов Э.С. Глобальный кризис и антикризисная политика Центрального банка Азербайджана // Деньги и кредит.- 1/2010.
20. Рустамов Э.С. Проблемы реформирования макроэкономических институтов в послекризисный период// Деньги и кредит.- 9/2010.
21. Нижегородцев Р. М., Стрелецкий А. С. Мировой финансовый кризис. Причины, механизмы, последствия. — М.: Либроком, 2008. — 64 с.

Fənnin öyrənilməsinin və müvəffəqiyyət dərəcələrinin yoxlanılmasına dair attestasiyanın təşkili

İmtahan sessiyasının təşkili və keçirilməsi qaydaları İmtahanların gedişi və təşkili «Ali təhsil müəssisələrində kredit sistemi ilə tədrisin təşkili barədə nümunəvi Əsasnamə» və «Kredit sistemi ilə təhsil alan tələbələrin fənlər üzrə imtahanları haqqında Əsasnamə»lərlə tənzimlənir.

Tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balların yarısı semestr ərzindəki fəaliyyətə, digər yarısı isə imtahanın nəticələrinə görə toplanır. Balların maksimum miqdarı aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir: 50 bal imtahanın nəticəsinə görə; - 10 bal dərslərə davamiyyətinə görə; 10 bal tələbənin sərbəst işinə görə; 20 bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə; (Eyni fəndən həm seminar (məşğələ) həm də laboratoriya dərsləri nəzərdə tutulduqhalda onların hər birinə 10 bal ayrılır). 10 bal kurs işinin hazırlanmasına və müdafiəsinə görə; (Fənn üzrə kurs işi (layihəsi) nəzərdə tutulmayıbsa, ona ayrılan 10 bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinə əlavə olunur. Əgər fənnin tədrisi yalnız mühazirə, seminar (məşğələ) şəklində nəzərdə tutularsa buzaman davamiyyətə və sərbəst işə ayrılmış ballar istisna olmaqla qalan 30 bal tədrisin bu növgöstəricilərinə görə hesablanır. Qrup curnalında dərstdə iştirak etməyən tələbələrə həmin saata «q/b» sorğulara cavabverənlərə müvafiq «bal» dərstdə iştirak edən lakin qiymət almayanlara isə «i/e» yazılmalıdır. Konkret fənn üzrə semestr ərzində toplanmış balın yekun miqdarına görə tələbələrin biliyi aşağıdakı kimi qiymətləndirilir: - 51 baldan aşağı - «qeyri-kafi».

İmtahana görə balların yığılması İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. İmtahanın qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu açə bilir.
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzimesələləri əsaslandırə bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;

- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırmağı bacarmır;

- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var ;

- 0 bal - suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahandan topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Tələbəyə fənlər üzrə sərbəst işə görə balların müəyyənləşdirilməsi. Ayrı-ayrı fənlər üzrə tələbəyə sərbəst işə görə verilən balının maksimum həddi 10-dur.

Tələbəyə fənn üzrə semestr ərzində 10 sərbəst iş tapşırığı verilir. Sərbəst işlərin tapşırıqları müxtəlif formada (mühazirə mövzuları üzrə problem və praktiki xarakterli tapşırıqlar, məsələ, misallar və s.) ola bilər. Həmin tapşırıqlar fənni tədris edən müəllim tərəfindən müəyyənləşdirilir. Hər bir tapşırığın yerinə yetirilməsi 1 balla qiymətləndirilir. Kollokviumda iştirak etməyən tələbəyə «0» sıfır bal yazılır.

Hazırladı: Kafedra müdiri- i.e.d., professor Məmmədov Z.F.

Müəllim haqqında məlumat	Dərs saatları			İrtibat məlumat	
	Mühazirə	Seminar	Ofis saati	Telefon	E-poçtu
1993 fəlsəfə doktoru(SSRİ) 1993-1994 Sankt-Peterburq Maliyyə İqtisad universitetininə müəllim və Sankt-Peterburq Fond birjasında					

<p>Depozitar Klirinq Trast Mərkəzinin direktor müavini vəzifəsinə təyin olunmuşdur. 1998 TC Marmara Universitetinin Maliyyə və bankçılıq elmləri doktoru 2006 Rusiya Federasiyası Təhsil və Elm Nazirliyinin Ali Attestasiya Komissiyasının qərarı ilə iqtisad elmlər doktoru. 1988- ci ildən Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində işləyir və hal- hazırda kafedranın müdiri vəzifəsindədir. Tədqiqat sahəsi: Monetar siyasət, beynəlxalq maliyyə və valyuta kredit münasibətləri, bankçılıq.</p>					
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--	--	--	--

